

פיהמ"ש

מנחות פרק רביעי משנה א - ב

לרמב"ם

קט

חובתו (סב). ודע כי התכלת והלבן אע"פ שהם אין מעכבין זה את זה הרי שניהם יחד מצוה אחת, לא שתי מצוות, אבל תפלה של יד ושל ראש הרי הן שתי מצוות כמו שהוכחנו זאת בספרנו במנין המצוות

[מנ"ס יג] (סג), ולפיכך כאשר

באה לידו אחת מהן, כלומר שלבשה, הרי זה קיים מצות עשה אחת ויצא ידי חובתה. אבל דיני הציצית והתפלין והמזוזות ואופן עשייתן והברכות שהן טעונות, והדינים הקשורים בזה, והענינים שנדונו בהם, אין זה מענין חבורנו לדבר בהן, כי אנחנו מפרשים, והמשנה לא כתבה במצוות האלו דברים

מיוחדים המקיפים את כל דיניהם שנפרשם, והטעם לכן לדעתי מחמת שהיו ידועים בזמן חבור המשנה,

ושהם היו דברים מפורסמים ומורגלים אצל המון העם והמיוחדים שבהם, ולא נעלם ענינם משום אדם, ועל כן לא היה ענין לדברים אלו בה לדעתו, כשם שלא כתב סדר התפלות, כלומר נוסחתם, וסדר העמדת שליח צבור, מחמת שזה

מפורסם, שהרי לא חיבר סדור אלא לא חיבר ספר דינים (סד). ומה שאמר הסולת והשמן אין מעכבין את היין כלומר סולת ושמן של מנחת נסכים ויין של נסכים. ומתנות של מזבח החיצון כבר נזכרו לעיל [מנ"ס פ"ה מ"ג-ד] והראיות שהן אינן תלויות זו בזו, בתחלת הפרק הרביעי של זבחים [מ"א].

יד. תפלת והשמן אין מעכבין את היין ולא היין מעכבין. המתנות של מזבח החיצון אין מעכבות זו את זו. [ב] הפרים והאלים והקבשים [נה]

[נה] וכן הגירסא נמשנה שנמשניות ד"ו. אך נמשנה שנמשל ד"ו נוסף: והשעירים. והוסגר נסוגריים עגולים לסימן מחיקה. והרש"ש ליד לקיים הגירסא, שהכונה דהשעירים דמורת כהנים אין מעכבין לשעירים דמומש הפקודים, וכדמפרשינן בגמ' (מה ע"ה) לענין אילים, יע"ש.

[ב] כבר ביארתי לך בהקדמת דברינו לסדר זה [ד"ה וסנה המלך המלשון והוא] כי הקרבן שמקריבין ביום עצרת

הערות וביאורים

(ה'ל' נ"ה פ"ה ה"ד) שאם אין לו תכלת עושה רק חוטי לבן, ודלא כרש"י (מ ע"ה ד"ה ד"ה המלך) דבכה"ג צריך ליתן ארבעה חוטי לבן, וכן מסקנת התוס' (שם ד"ה המלך) יע"ש. והכס"מ (סס) כתב שלכאורה דברי רבינו סותרים אהדדי מדבריו בסוף הפרק שם, וכן הקשה ממשמעות הגמ' (ל' ע"ה) דבעינן שישאר כדי עניבה, ומסיק ג' תירוצים בזה. ובכתבי הגר"י (סס ד"ה והנה המנ"ס) ביאר בשם אביו הגר"ח דיש חילוק בין איגודם תכלת ונשאר לבן דבזה באמת בעינן ד' חוטי לבן ומדין גדיל, לבין איגודם לבן ונשאר תכלת דבזה לא בעינן ד' חוטי תכלת, ולכן כתב רבינו לדינא דגירוסין דוקא לגבי איגודם הלבן, יע"ש. (סג) וב"פ רבינו בחיבורו (ה'ל' מפלין פ"ד ה"ד), ובתשובתו (פלא דור סי' ד). [ויע"ש שביאר הא דאע"פ דהוה שתי מצות, אינו מברך רק ברכה אחת לשיטתו]. (סד) ועי' בחת"ס (גיטין ע"ה) שכוין לדברי רבינו וביאר לפ"ז הטעם שלא נשנה במשנה ענין חנוכה רק ברמז בב"ק (פ"ו מ"ו) בנר חנוכה פטור מפני שהזיק ברשות [וכן בעוד מקומות (נדרים פ"ה מ"ו, מענין פ"ג מ"ו ופ"ד מ"ה, ר"ה פ"ה מ"ג, מגילה פ"ג מ"ד-ו, מו"ק פ"ג מ"ט, וע"ע מדות פ"ה מ"ו)], דכיון דהיו רגילים בזה לא הוצרך התנא להזכיר, והביא ראיה מכאן שלא נזכר במשנה רק התכלת אין מעכב את הלבן, אבל לא נזכר גוף הדין שמי שיש לו ארבע כנפות חייב בציצית, וכן לא נזכר בשום מקום במשנה החיוב ללבוש תפילין, יע"ש מש"כ עוד עפ"ז. וכ"כ מהר"ץ חיות (מורה נבוכים קו ע"ה) ושדי חמד (ס"ק ז נסח יד נאמן). וע"ע שו"ת מלמד להועיל (פ"ג סי' ס' ד"ה וכל דגרי). [אמנם צ"ע למה דיני חנוכה היו יותר מפורסמין מדיני פורים, שמסכת מגילה כן נכתבה].

אז אין מותר לו להניחה עד שיעשה האחרת שמא יטעה ויסמוך על האחת תמיד. ויש לך להקשות בכאן קושיא ולומר הואיל דבר המשנה הוא בתפילין של ראש ושל יד שאין מעכבין זה את זה על מנת שיהיו מצוי שתייהן אבל אם לא היה מצוי אלא אחת הרי הן מעכבות זה את זה, ומה שאמר בד' מינים שבלולב מעכבות זה את זה על מנת שלא יהיו מצויין כולן אבל אם היו מצויין כולן הם ג"כ אין מעכבות כמו שביארנו בפרק שלפני זה [מ"ו], והרי השווה דין זה בד' מינים שבלולב ובתפלה של ראש ושל יד, ולמה אמר בד' מינים מעכבים ואמר בתפילין אין מעכבים. ותירוק הקושיא הזאת מבואר היטב וזה שבד' מינים שבלולב כשהם מצויין אע"פ שאין מעכבות זו את זו נוטל אותן אחת אחת לפי שאינו יוצא ידי חובתו ולא שלמה המצוה עד שיגמור נטילת ארבעתן בידו ואפי' נטל אותן זה אחר זה, ואינו כן בתפילין של ראש ושל יד אלא כל זמן שיניח אחד משניהן ר"ל שלושן כבר קיים מצות עשה ויצא ידי חובת תפילין. ע"כ. [ובגמ' (מד ע"ה) להדיא מסקינן דאפילו אם אין לו רק תפלה אחת אין מעכבתה חבירתה ומניח אותה שיש בידו. ומחמת כן כתב הב"י (א"ח סי' טו ד"ה ואפילו ס' שצ"כ תלמיד טועה כתב כן מבחוץ וטעו הסופרים וכתבוהו בפנים, דבנוסחת הערבית ליתיה, וכן נראה ממש"כ רבינו בחיבורו (ה'ל' מפלין פ"ד ה"ד) בסתמא דתפילה של ראש אינה מעכבת של יד ושל יד אינה מעכבת של ראש, ולא חילק בין יד לו לאין לו. וכ"כ גם בכס"מ שם. והובא בתויו"ט. אמנם להמבואר אין זו ט"ס, אלא שרבינו גופיה בתחילה כתב כן ושוב חזר בו במהדור"ב. (סב) וב"פ רבינו בחיבורו

ולא השבעה כבשים של מוסף מעכבין שבעה של לחם, ולא של לחם מעכבין לשל מוסף (סז). ואין הלכה כר' שמעון (סז).

[ג] הפר הזה ושני האילים והשבעה כבשים הם המין השני הקרב בגלל הלחם ביום עצרת, והם כולם עולות ושעיר חטאת. ומה שאמר אחר כך לחם וכבשים כונתו בזה שני כבשי שלמים ששמים עליהם שתי הלחם בשעת התנופה כמו שיתבאר במסכתא הזאת [פ"ה מ"ו]. ומה שאמר והכבשים אינן מעכבין את הלחם כלומר אם לא נמצא שני כבשים מביאים שתי הלחם, ודינם שמניפים אותם ומניחים אותם עד שתעבור צורתן ויצאו לבית השריפה (סח). ומה שאמר בן ננס קרבו כבשים בלא לחם כי אין במדבר לחם זולת המן (סט). וחלק ר' שמעון על דבר זה ואמר שלא קרב במדבר לא לחם ולא כבשים ולא שאר

הוא שני מינים, המין הראשון, והוא מוסף היום, שני פרים ואיל ושבעה כבשים, כולם עולות, ושעיר לחטאת. והמין השני, והוא שמקריבין עם שתי הלחם, הוא פר ושני אילים ושבעה כבשים, כולם עולות, ושעיר לחטאת, ושני כבשים שלמים והם כבשי עצרת. וכל זה כתוב בתורה [נ"י ויקרא כג, יח-יט]. כמדבר כח, כז-כח] וכבר הזכרנו זאת כמה פעמים (סח). ובאמרו כאן הפרים והאילים אין מעכבין זה את זה נתכוין שאיל של מוסף היום אינו מעכב לשני אילים של קרבן הלחם, ואין שני האילים מעכבין את האיל, וכן הפר הבא בגלל הלחם אינו מעכב לשני פרים של מוסף היום ולא שני הפרים מעכבין את הפר, וכן הפר אינו מעכב לשני אילים ושבעה כבשים הקרבים עם הלחם, ולא שני הפרים מעכבין לאיל ושבעה כבשים של מוסף היום, וכמו כן הכבשים אין מעכבות לזולתן,

אינן מעכבין זה את זה. אמר ר' שמעון אם היו לחם פרים מרופים ולא היו להן נסכים יביאו פר אחד ונסכיו, ואל יקרבו כולם בלא נסכים. [ג] הפר והאילים, הכבשים והשעיר, אינן מעכבין את הלחם ולא הלחם מעכבין. הלחם מעכב את הכבשים והכבשים אינן מעכבין את הלחם דברי ר' עקיבה. אמר ר' שמעון בן ננס לא כן, אלא הכבשים מעכבין את הלחם והלחם אינו מעכב את הכבשים, שכן מצינו שפשהו ישראל במדבר ארבעים שנה קרבו כבשים בלא לחם, אף כאן יקרבו

הערות וביאורים

(סח) ע"י לעיל (פ"ג מ"ז ופ"ג מ"ו) שהזכיר רבינו את קרבן שני כבשי עצרת, ואולי זו כונתו במש"כ כאן, וצ"ב. (סז) וכן העתיק הר"ב. ולכאורה צ"ב אמאי פירש רבינו המשנה רק לענין דאין מעכבין הפרים הכבשים והאילים של היום את הפרים הכבשים והאילים של הלחם, הרי בגמ' (מ"ה ע"ב) איתא דמילי מילי קתני במשנה, ולדעת הכס"מ (הל' תמידין ומוספין פ"ח ה"ז-יט) הפירוש כן דלענין אילים פירוש המשנה הוא שאין מעכבין את האילים של הלחם, אבל לענין פרים וכבשים פירוש המשנה דאין מעכבין אפילו את עצמן, דהיינו שכשאינן להם יכולים להביא רק פר אחד או ששה כבשים למוסף היום במקום שני פרים ושבעה כבשים. וכנ"ל לענין הפרים וכבשים של שתי הלחם. וכן דייק מדברי רבינו בחיבורו, יע"ש. והתויר"ט דייק ממש"כ רש"י (מ"ה ע"ב ד"ה מעכבין) דפרים וכבשים של חומש הפקודים אין מעכבין, דמשמע דפרים וכבשים של תורת כהנים מעכבין אחד את חבירו, ועכ"פ לשיטתו ג"כ לענין פרים וכבשים של חומש הפקודים מתפרשת המשנה שאין מעכבין האחד את חבירו. (סז) וציין הזבח תודה שמדברי רבינו כאן, וכן מהתוספות (מ"ה ע"ב ד"ה ומיין) מבואר דרבנן פליגי על ר"ש. ובגוף הדבר צ"ב הא דרבינו בחיבורו

(הל' תמידין ומוספין פ"ח ה"ז) השמיט דין זה. (סח) וב"פ רבינו בחיבורו (הל' תמידין ומוספין פ"ח ה"ז), וכן הוסיף רבינו במהדור"ב לקמן (פ"ו מ"ז), יע"ש. אך בד"ו [ע"פ מהדור"ק] כתוב: ודינן שייאכלו כמו אם היו עם כבשים. ע"כ. וכתב השפת אמת דאף דלקמן (מ"ז ע"ב) מבואר דמסקנת כל האמוראים דאינו נאכל, מ"מ רבינו פירש כן המשנה משום שסובר דלדעת התנא של המשנה הוא כן, או דכונתו כאן היא דמן התורה זהו דינה, יע"ש. והמקור ברוך (מ"ז ס"ג) כתב שדוחק לומר שכונת רבינו נאכלין מדאורייתא, דלשון נאכלין משמע בפועל ובחיוב. וביאר שם באופן אחר טעם רבינו. והמבואר כאן עכ"פ דלמסקנה חזר בו רבינו וסובר דיצאו לבית השריפה. (סט) וכן הביאו התוספות (מ"ה ע"ב ד"ה קרנו) בשם רש"י. ותמהו התוס' דבגמ' יומא מוכח שאומות העולם היו מביאין להם מיני מאכל. [ועי' שפת אמת]. עוד הקשו התוס' דפרק שתי הלחם מוכח שהיה להם לחם הפנים במדבר, וגם שהיו מקריבין מנחת העומר. והמלאכת שלמה ולחם שמים הוסיפו דבקראי כתיב להדיא שהיה להם לחם הפנים, וכן ממה שהקריבו תמידין ומוספין שהם טעונים מנחת נסכים שבאה מן החיטין. וע"ע מנחת עני (מ"א ע"ב קרנן ממיד). [ובספרי (פרשת עקב) מבואר

פיהמ"ש

מנחות פרק רביעי משנה ג - ד

לרמב"ם קיא

קרבנות הבאים בגלל הלחם, כי כל זה נזכר בתורה כהנים, כלומר ספר ויקרא, וכל מה שזכר בוויקרא לא קרב במדבר, וזה קבלה בידו (נ), ולא הקריבו במדבר אלא הקרבנות הנזכרים בחומש הפקודים, והם כל המוספין כולם. והלכה כר' עקיבא (נא).

[ד] כבר ביאר התלמוד [ג ע"ב]

שבהלכה הזאת יש תנאי נוסף וכך הוא תיקונה, לא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערבים, במה דברים אמורים שלא נתחנך המזבח, אבל נתחנך המזבח יקריבו בין הערבים, אמר ר' שמעון אמתי בזמן שהיו אנוסין או שוגגין, אבל אם היו מזידין ולא הקריבו בבוקר לא יקריבו בין הערבים, לא הקטירו בבוקר יקטירו בין הערבים. ומה שאמר ר'

כבשים בלא לחם. אמר ר' שמעון הלכה בדברי בן ננס אבל אין הפעם בדבריו, שכל האמור בחומש הפקודים קרב במדבר, וכל האמור בתורת כהנים לא קרב במדבר, משבאו לארץ קרבו אלו ואלו. ומפני מה אני אומר יקריבו כבשים בלא לחם, שהכבשים מתירין את עצמן בלא לחם, ולחם בלא כבשים אין לו מי יתירנו. [ד] התמידין אינן מעבבין את המוספין, ולא המוספין מעבבין את התמידין, ולא המוספין מעבבין זה את זה. לא הקריבו כבש

שמעון לא יקריבו כונתו בזה אותם הכהנים המזידיים, ויקריבו אותו אחרים. ואינו אומר כן בקטורת כי אין שום אדם מניחה במזיד, לפי שהיו זריזים בה מן הטעם שביארנוהו בפרק שלישי של כפורים (נב).

וענין החנוך ההרגל. אמר שראשית דבר שמקריבין על מזבח החיצון בתחלת מעשהו אינו אלא עולה של שחר, וכן ראשית לחם שמניחים על השלחן אינו אלא ביום השבת, שנאמר [ויקרא כד, ט] ביום השבת, וראשית הדלקת הנרות במנורה היא בין הערבים, שנאמר [שמות כז, כב] מחוץ לפרכת העדות יערך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר לפני ה'. והואשאל החנוך בדברים הללו להתחלת העשיות, כאלו הכלי הזה מתרגל בעבודה

לבקר יקריבו בין הערבים. אמר ר' שמעון אמתי בזמן שהיו אנוסין או שוגגין, אבל אם היו מזידין ולא הקריבו כבש לבקר לא יקריבו בין הערבים. לא הקטירו קטירו לבוקר יקטירו בין הערבים. אמר ר' שמעון וכולה היתה קרבה בין הערבים, שאין

הערות וביאורים

דדוחק לומר דה"כ תבאו" וה"משובות" לא קאי על השני כבשים. (נא) וב"פ רבינו בחיבורו (הל' ממדין ומוספין פ"ח ה"טו). וכתב התויו"ט דצ"ל לדעת רבינו שאי"ז סותר להא דתנן (פ"ג מ"ג) דהכבשים מפגלים את הלחם ואין הלחם מפגל את הכבשים, משום דכשבאין ביחד הכבשים מתירים את הלחם, אבל כשחסר אחד מהן אז העיקר זה הלחם. וכן הוכיח ממה שפסק רבינו כהך מתניתין בחיבורו (הל' פסולי המוקדשין פ"ז ה"י). אך הראב"ד (הל' ממדין ומוספין טז) פסק כרבי שמעון דמתניתין דהכבשים מעבבין את הלחם ואין הלחם מעבב את הכבשים. וכתב הכס"מ דפסק כן משום דר"ש ור"ש בן ננס הוו רבים לגבי רבי עקיבא, ועוד דאינהו יהיבי טעמא למילתייהו, ויע"ש שכתב כמה טעמים בהא דפסק רבינו כרבי עקיבא. עוד כתב התויו"ט דפסק כן משום דסתם מתניתין לקמן (פ"ז מ"ג) אתיא כוותיה, והוי מחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם. [ותמה על הראב"ד שפסק כר"ש, ועי' חזון נחום שיישב דעת הראב"ד]. אך בד"ו תוקן דהלכה כרבי שמעון, [הוסגר תיבת 'עקיבא' ונוסף 'שמעון'], וזה אינו כמבואר בחיבורו להדיא דפסק כר"ש. (נב) וא מצאתי שם, ואולי צ"ל בפרק שני, והוא שם במ"ג.

דלחם הפנים לא נהג במדבר (לפי גירסת רב האי גאון והגירסא שלפנינו, אך בפירוש רבינו הלל טס כתב דזה ליתא דוחאי נהג במדבר), וע"ש כנסת הראשונים (נא ע"א הערה ג-ה). ולכך פירשו התוס' בשם ר"ת דלגבי שתי הלחם כתיב "כי תבאו אל הארץ", והיינו דלכך בעינן דיבא הלחם מן הארץ, יע"ש שתלו זה בפלוגתא ר"ע ור' ישמעאל אם "כי תבאו" דוקא או לאו דוקא. וכע"ז לפנינו ברש"י (ד"ה נמנע). [ואולי י"ל בדוחק לדעת רבינו דבאמת שאר מנחות ולחם הפנים היו מביאין מתגרי אומות העולם שכשרין לבוא מחו"ל, כדאיתא לקמן (פג ע"ב), אבל שתי הלחם שדינם לבוא מן הארץ דוקא משום דכתיב "ממושבותיכם", אותם לא היו יכולים לקנות מתגרי האומות, ולכך לא הביאו שתי הלחם במדבר, ולפ"ז יל"פ שכונתו לפי שלא היה להם לחם זולת המן היינו דלא היה להם לחם ממקום הכשר להבאת שתי הלחם זולת המן שאינו חיטין]. (ע) ובן העתיק התויו"ט. וכתב תפארת ישראל (ימן א"ט י) דהא דכל האמור בתורת כהנים לא קרב במדבר זה משום דכתיב התם (ויקרא כז, ט) דין שני כבשי עצרת, וכתיב (טז) כי תבאו אל הארץ [וכן כתוב "מושבות" בפסוק יד]. ותמה על רבינו והתויו"ט שנשמט מהם פסוק זה, והוסיף